

‘Er bestaat een schilderij van Klee dat *Angelus Novus* heet. Daarop staat een engel afgebeeld die eruit ziet als stond hij op het punt zich te verwijderen van iets waar hij naar staart. Zijn ogen zijn opengesperd, zijn mond staat open en zijn vleugels zijn uitgespreid. Zo moet de engel van de geschiedenis eruit zien. Hij heeft het gelaat naar het verleden toegekeerd. Waar voor *ons* een aaneenschakeling van gebeurtenissen verschijnt, ziet *hij* één grote catastrofe die onafgebroken puinhoop op puinhoop stapelt en ze hem voor de voeten smijt. Hij zou wel willen stilstaan, de doden wekken en het verpletterde samenvoegen. Maar een storm waait uit het paradijs die in zijn vleugels blijft hangen en zo sterk is, dat de engel ze niet meer kan sluiten. De storm drijft hem onstuitbaar de toekomst in, die hij de rug toekeert, terwijl de puinhoop voor hem tot de hemel rijst. Wat wij vooruitgang noemen is *die* storm.’

Walter Benjamin, *Over het begrip van de geschiedenis*.

promotie, door nog meer klantvriendelijkheid. Wat niet in cijfers te vatten valt, is per definitie verdacht; het populistische discours dat deze economische ontwikkeling begeleidt praat ons daarbovenop ook nog de nodige schuldgevoelens aan: wat niet verkoopt is elitair, wat zeg ik, ondemocratisch. Diepgang, nadenken, deontologie, intellectueel bezig zijn – het zijn verwerpelijke woorden geworden.

En wij? Wij draaien mee; we kunnen de druk niet meer aan, maar we hollen voort. Diegenen die nog kwaliteit willen brengen en de tijd opeisen die daarvoor nodig is –tijd om te zoeken, te onderzoeken, uit te proberen, te verspillen, weg te smijten–, kunnen dit nog enkel nog door roofofbouw te plegen op zichzelf. Willen wij dit dan allemaal? Veroorzaken wij dit zelf, of wordt het ons aangedaan?

2

We zitten in een/het systeem en de eigenschap van een systeem is dat het coherent probeert te zijn, dat het rond- of doldraait en in die telkens weer beschreven cirkel iedereen aan iedereen vastketent. Binnen dat systeem proberen we allemaal te overleven door constant werk(druk) én verantwoordelijkheden van de ene naar de andere door te schuiven. We zijn wanhopig op zoek naar de ‘schuldige’, naar een zondebok. De wildkapitalistische economie oefent zoveel druk uit op de politiek dat deze haast verdwijnt. De druk van de economie wordt door politiek omgezet in een beleid dat op zijn beurt door een admi-

nistratie wordt uitgevoerd. De druk die beleid en administratie ervaren, schuiven zij door naar de zakelijke leiders van –in casu– de theatergezelschappen en -structuren, die op hun beurt de artistieke leiders of programmatores vragen om almaar meer met kwantificeerbare, controleerbare gegevens rekening te houden, een druk die de artistieke leiders of programmatores op hun beurt –zelfs als ze dat niet willen– toch verhalen op de kunstenaars, enzovoort. We voelen allemaal die druk maar krijgen er geen vat op. We ervaren onze huidige situatie als uitzichtloos, paradoxaal.

3

- Vorig jaar werd door jonge theatercritici (cf. Tom Rummens in *Etcetera* nr 85) gewezen op hun onhoudbare situatie: enerzijds wordt hen door de kunstenaars verweten dat ze geen serieuze analyses meer maken, terwijl anderzijds hun hoofdredacteurs onderbouwde teksten weigeren en hun recensenten de weg opsturen van een lichtig, spectaculair, eventueel zelfs te *hype* verhaal, omdat zij –die hoofdredacteurs– een maximalisering van de verkoopscijfers voor ogen houden, zoniet worden ze door het management van de krant op het matje geroepen.

- Eveneens in 2003 (cf. Vital Schraenen in *Etcetera* nr 86 en Judith Vindevogel in *Etcetera* nr 87) lieten enkele muziektheatermakers een noodkreet horen: zij kregen hun voorstellingen niet meer verkocht (hetzelfde probleem stelt zich voor kleine dansprojecten). Zij